

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH DOTYCZĄCY
PRZENIESIENIA I KONSERWACJI DREWNIANEJ KAPLICZKI
ZLOKALIZOWANEJ OBOK BUDYNKU MIESZKALNEGO NR 60
W MIEJSCOWOŚCI GRZEGORZÓWKA, GMINA HYŻNE,
DZIAŁKA NR 191/2

OPRACOWANIE:
konserwator dzieł sztuki
Radomir Dawidziak

Rzeszów, grudzień 2022 r.

I. CHARAKTERYSTYKA OBIEKTU WRAZ Z TECHNIKĄ WYKONANIA.

Drewniana kapliczka przydrożna znajduje się przy budynku mieszkalnym nr 60 w miejscowości Grzegorzówka. Stoi bezpośrednio przy drzewie na działce numer ewidencyjny 191/2. Jest to własność prywatna (właściciel Zdzisław i Danuta Kmiotek). Kapliczka posiada kartę w Gminnej Ewidencji Zabytków GEZ 15/1703. Jej powstanie datowane jest na rok 1944 (wg karty GEZ), ale zachowała się we wnętrzu drewniana tabliczka z napisem wskazującym, że pochodzi z roku 1872 (?). Posiada funkcję sakralną.

Kapliczka zbudowana jest na planie prostokąta o bokach 250 cm x 155 cm węższą stroną ustawiona do widza (front). Wysokość bez drewnianej wieżyczki oraz metalowego krzyżyka (pozostałość została zdemonstrowana i zabezpieczona przez właściciela) wynosi 302 cm, z czego ściana do podstawy dachu mierzy 190 cm, a dach to wysokość około 112 cm. Deskowanie na ścianach zewnętrznych ustawione jest w pionie. W środku istnieje deskowanie ścian wewnętrzne (nie jest widoczna część wewnętrzna ścian, gdyż całe wnętrze jest wielokrotnie obite zarówno tkaninami jak i papierowymi wtórnymi tapetami), a całość nabijana jest na konstrukcję z drewnianych belek. Podstawę - ramę cokołową stanowi również belka kwadratowa (biegnąca po obwodzie kapliczki), do której bita jest drewniana podłoga. Całość kapliczki spoczywa na prowizorycznym cokole wykonanym częściowo z płyty betonowej jak i luźno układanych cegieł. Kapliczka konstrukcyjnie nie jest powiązana z cokołem. Kolorystyka na dzień dzisiejszy na zewnątrz to kompilacja farb i bejc w kolorze zielonym (oprawy okien, rama drzwi, nisza oraz trójkątny szczyt z tyłu kapliczki wraz z włazem), orange-orzech ściany zewnętrzne bez szczytu z przodu oraz brązu w szczycie w części frontowej.

Dach dwuspadowy kryty blachą płaską bez orygnowania do odprowadzania wody. W szycie znajduje się nisza, górą zamknięta łukiem o wymiarach szer. 30 cm wys. 46 cm. W niej znajduje się drewniany krucyfiks. Ścianę szczytową u zbiegu fasady z dachem zdobi drewniany ludowy ornament (wtórny-wykonany na wzór oryginalnego przez właściciela kapliczki). Kapliczka po prawej oraz lewej stronie na ścianach posiada okna prostokątne zamknięte łukiem ostrym o wymiarach 58 cm x 48 cm. Drzwi do kapliczki są wtórne, otwierają się na stronę lewą. A „oryginalna?” ościeżnica zamknięta jest łukiem ostrym, w który wpisane są prostokątne drzwi. Drzwi dzielone są na cztery pola, od dołu dwa większe pola (pełne) oraz u góry dwa mniejsze pola (oszkłone).

Wyposażenie kapliczki na dzień dzisiejszy składa się z:

1. Na wprost wejścia na prowizorycznym drewnianym „ołtarzyku” znajduje się w centralnej jego części obraz (oleodruk za szybą w cienkiej ramce) Matka Boska Częstochowska ze scenami rodzajowymi po bokach.
2. Po lewej stronie na prowizorycznym drewnianym „ołtarzyku” znajduje się obraz (oleodruk za szybą w cienkiej ramce) Matka Boska Częstochowska.
3. Po prawej stronie na prowizorycznym drewnianym „ołtarzyku” znajduje się obraz (oleodruk za szybą w cienkiej ramce) Matka Boska Różańcowa z czterema scenami w każdym z rogu obrazu w owalnych kształtach .
4. Po prawej stronie na ścianie bliżej ołtarzyka znajduje się obraz – kopia oleodruk (Ecce Homo Guido Reni z 1897r). W ramie drewnianej szerszej, płaskiej składanej pod kątem prostym.
5. Po prawej stronie zaraz po wejściu na ścianie znajduje się obrazek („PAMIĄTKA PIERWSZEJ KOMUNI ŚWIĘTEJ – Szczepański Tadeusz z 1927 r.”)z ramką drewnianą prostą składaną pod kątem 45 stopni.
6. Po lewej stronie bliżej ołtarzyka znajduje się obraz oleodruk (Serce Matki Boskiej) w ramce prostej składanej pod kątem 45 stopni.
7. Po stronie lewej od drzwi znajduje się obrazek („PAMIĄTKA PIERWSZEJ KOMUNI ŚWIĘTEJ – Szczepańska Maria z 1936 r.”) w ramce drewnianej prostej składanej pod kątem 45 stopni.
8. Pod nogami przy predelli znajdują się dwa drewniane putta -aniołki jeden patrzący na stronę prawą, drugi w lewo (stanowiące być może część wyposażenia pierwotnego ołtarza) oraz drewniana rzeźba gołębicy (Duch Św.), która stylistycznie oraz poprzez posiadanie analogicznych warstw wtórnych stanowić może integralną część wyposażenia wnętrza (być może z niezachowanego ołtarza).
9. Stojąc twarzą do wyjścia z kapliczki nad samą ramą drzwi znajduje się drewniana tabliczka z napisem („Tę Kaplicę wybudował w 1872 r. śp Józef Szczepański”)

II. STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ.

Kapliczka powstała kilkadziesiąt, a może nawet sto lat temu (dwie rozbieżne daty powstania). Przy niej posadzono drzewko (taka tradycja...). Drzewo na dzień dzisiejszy jest wielokrotnie większe nawet od samej kapliczki, a jego korzenie mocno ingerują w posadowienie jak i w samą kapliczkę. Część cokołowa wydaje się być niezespołona, a całość kapliczki podnoszona jest od strony prawej przez korzenie właśnie tego drzewa, co w konsekwencji ma wpływ na przechył samej kapliczki w stronę lewą. Ponadto część podwalin włącznie z ramą cokołową kapliczki oraz deskowaniem idącym w stronę ziemi jest bardzo mocno zdegradowana. Wilgoć przedostająca się poprzez bezpośredni kontakt z ziemią doprowadziła do nieodwracalnych zmian w strukturze drewna na wysokości przyziemia. Można odnieść wrażenie, że kapliczka była w przeszłości wyższa o około 20-25 cm w części przyziemia, które teraz nie istnieje. Nadproże kapliczki jest mocno przechylone w stronę prawą, a co za tym idzie cała podłoga też nie jest wypoziomowana. Dach kapliczki jest przykryty blachą płaską bitą na zakładkę. Całość jest mocno sfalowana, miejscami rozdarta z powodu naprężeń konstrukcyjnych, a w całości mocno skorodowana nawet w tym stopniu, że prześwituje przez nią deskowanie konstrukcyjne. Na kalenicy zamontowana była mała drewniana sygnaturka, zwieńczona metalowym krzyżem (obecnie części zachowane sygnaturki oraz krzyżyk zdeponowane są u właściciela kapliczki), a otwór pozostały po niej zakryty został niezbyt pasowaną blachą. Wiele z elementów samej części drewnianej kapliczki zostało wymienione na nowe... drzwi, dekor itp. Jednak określenie w jakim stopniu zachowane jest oryginalne deskowanie będzie możliwe dopiero podczas prac konserwatorskich. Również stan jak i kolorystyka wnętrza ustalona zostanie dopiero na początku prac przy niej, gdyż na dzień dzisiejszy nie można określić jakości, techniki oraz kolorystyki z powodu zasłonięcia ścian wieloma

warstwami wtórnych dekoracji. Istnieje też potrzeba przeprowadzenia konserwacji części zachowanego, cennego wyposażenia : dwóch rzeźb putt-aniółków oraz gołębic, gdyż posiadają cechy najstarszych, autentycznych elementów (tej ...?) kapliczki. Putta jak i gołębica przemalowane są wielokrotnie srebrzanką, spod której podczas prowadzonych badań odkrywkowych udało się odnaleźć szczątkowo zachowaną polichromię wraz ze złoceniami na pulment ! (te elementy wraz z metalowym krzyżykiem zostały zdeponowane w pracowni konserwatorskiej na czas przeprowadzenia badań). Ciekawym również jest krucyfiks w niszy szczytowej ściany kapliczki. Stan jego jest zły!!! Postaci Chrystusa brakuje dłoni oraz części obu nóg (brak lewej nogi do wys. kolana oraz prawej do wys. kostki). Rzeźba jak i sam krzyż nie są niczym zabezpieczone, widać resztki „szarej...niebieskiej...” farby.

Wszystkie drewniane części kapliczki, zostały wielokrotnie przemalowane. Kolorystyka nie wydaje się być spójna, choć takie zestawienie kolorów wysyca i uwydatnia jej ludowy charakter.

Rozpatrując stan zachowania kapliczki, należy stwierdzić, iż jest on obecnie zły. Do grupy zniszczeń o charakterze mechanicznym zaliczyć należy wszelkiego rodzaju pęknięcia, szczeliny czy dziury w strukturze. Zniszczenia fizyko-chemiczne to głównie spękania spowodowane pracą podłoża w zmiennych warunkach klimatycznych cyklu rocznego. Występują one w bardzo dużym zakresie tak w obrębie samego drewna jak i w partiach polichromowanych wyposażenia. Także większość połączeń stolarskich uległa rozluźnieniu, a na stykach poszczególnych desek występują szczeliny. Wpływ na obecny wygląd i stan zachowania kapliczki mają również przekształcenia plastyczno-estetyczne, będące wynikiem wtórnie przeprowadzonych prac mających na celu odświeżenie struktury. Złocenia przemalowano srebrzanką. Elementy te nabrały tępego, pozbawionego blasku wyrazu. Nakładane podczas kolejnych prac renowacyjno- naprawczych warstwy wtórnej farby imitującej srebrzenie,

spowodowały zatarcie kształtów i precyzyjnie rzeźbionych form postaci dwóch aniołków i rzeźby gołębicy.

IV WNIOSKI I ZAŁOŻENIA KONSERWATORSKIE

Na obiekcie wyróżniono kilka rodzajów zniszczeń, które wpływają ujemnie na jego stan techniczny oraz estetykę. Wymagane jest przeprowadzenie szeregu zabiegów konserwatorskich mających na celu usunięcie przyczyn destrukcji, przywrócenie pierwotnych walorów i zabezpieczenie obiektu przed dalszym niszczeniem.

Zakłada się przeprowadzenie pełnej konserwacji technicznej i estetycznej. Lecz w pierwszej kolejności należy przenieść samą kapliczkę w miejsce oddalone od omawianego wyżej drzewa, celem ustabilizowania posadowienia i przerwania destrukcyjnego wpływu korzeni tegoż drzewa na fundament oraz samą kapliczkę. Należy wykonać nowe posadowienie (niekoniecznie typowe, konstrukcja kapliczki nie jest bardzo ciężka, stąd proponuje się posadowienie palowane na czterech słupach, aby kapliczka nie spoczywała bezpośrednio na powierzchni gruntu) celem nadania stabilności oraz prawidłowego jej osadzenia. W miejscu przestrzeni pomiędzy podłogą, a ziemią od frontu i z każdej strony kapliczki proponuje się wykonać pseudo cokół z kamienia łamanego osadzonego na zaprawie wapienno-cementowej, które będzie stylistycznym nawiązaniem do cokołów kapliczek i innych budowli z tamtych czasów.

Należy sporządzić dokumentację fotograficzną przed, w trakcie i po pracach.

Struktura drewniana kapliczki:

Rozmontowanie wszystkich elementów możliwych do demontażu. Usunięcie wtórnych warstw technologicznych: w tym przemalowań, celem określenia oryginalnej kolorystyki oraz technologii łączenia. Wymiana deskowania, konstrukcji nośnych oraz wszystkich innych elementów, których stan nie nadaje się do ratowania. Wzmocnienie struktury drewna poprzez impregnację. Uzupełnienie ubytków drewna. Montaż elementów kapliczki w nowym miejscu.

Rzeźby (Krucyfiks, gołębica oraz dwa putta): Stan zachowania rzeźb, ich wartość artystyczna, przemawia za przeprowadzeniem pełnej konserwacji technicznej i estetycznej. Wobec powyższego zakłada się usunięcie wszystkich wtórnych nawarstwień i przemalowań, przeprowadzenie dezynfekcji drewna oraz wzmocnienie jego struktury. W razie konieczności przewidywane jest klejenie i ponowne osadzenie ruchomych elementów. W oparciu o odsłoniętą oryginalną warstwę malarską przeprowadzona zostanie jej rekonstrukcja w partiach niezachowanych oraz punktowanie scalające w obrębie pierwotnej polichromii. Złączenia w miejscach pierwotnych zostaną odtworzone w technice pulmentowej złotem 23 karata.

Obrazy: Stan obrazów jest zróżnicowany, zakłada się jednak konserwację zachowawczą w celu utrzymania pierwotnego charakteru wnętrza kapliczki. Właściciel zaproponował by zaaranżować wnętrze dodając jeszcze jeden obrazek jako główny nad mensą (zał. 1).

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

Struktura drewniana kapliczki:

1. Demontaż wszystkich elementów i przewiezienie do pracowni.
2. Wstępne oczyszczenie powierzchni z brudu i kurzu.
3. Wykonanie odkrywek ustalających budowę stratygraficzną warstw oraz pierwotną kolorystykę obiektu.
4. Impregnacja metodą powlekania zdemontowanych elementów, które będą wykorzystane ponownie do złożenia po translokacji kapliczki. Jako impregnat proponuje się zastosowanie 10-15% roztworu Hekol i50 w acetonie lub octanie etylu (uwzględniając konieczność sezonowania po impregnacji).
5. Usunięcie późniejszych nieoryginalnych elementów drewnianych.
6. Uzupelnienie dużych ubytków drewna wstawkami z drewna dobranego gatunkowo do oryginalnego. Opracowanie powierzchni wstawek.
7. W razie konieczności- wymiana zniszczonych elementów drewnianej struktury na nowe wykonane z drewna sezonowanego.
8. Wykonanie izolowanego postumentu- fundamentu według założeń i ustaleń z WKZ.
9. Montaż kapliczki w miejscu docelowym.
10. Pokrycie kapliczki blachą cynkowo – tytanowa bita na zakładkę.
11. Odtworzenie sygnaturki na szczycie kapliczki według zachowanych elementów.
12. Montaż metalowego krzyżyka na sygnaturce po przeprowadzonych zabiegach konserwatorskich.
13. Zabezpieczenie całości kapliczki w miejscach drewna Lazurami Remmersa lub bejcami w kolorze z zabezpieczeniem bezbarwnym Lazurami Remmersa.
14. Wykonanie podmurówki dookoła kapliczki z kamienia łupanego kładzionego na płasko na zaprawie wapienno-cementowej.
15. Wykonanie dokumentacji konserwatorskiej.

Rzeźby (Krucyfiks, gołębica oraz dwa putta):

1. Wstępne oczyszczenie powierzchni rzeźb z brudu i kurzu.
2. Wykonanie odkrywek ustalających budowę stratygraficzną oraz pierwotną kolorystykę obiektu.
3. Usunięcie przemalowań metodą chemiczną z doczyszczeniem mechanicznym.

4. Impregnacja metodą powlekania zdemontowanych elementów, po wcześniej przeprowadzonych próbach działania rozpuszczalników na warstwy malarskie. Jako impregnat proponuje się zastosowanie 10-15% roztworu Hekol i50 w acetonie lub octanie etylu (uwzględniając konieczność sezonowania po impregnacji).
5. Usunięcie wtórnych złocień.
6. Usunięcie późniejszych nieoryginalnych elementów drewnianych.
7. Uzupełnienie dużych ubytków drewna wstawkami z drewna dobranego gatunkowo do oryginalnego. Opracowanie powierzchni wstawek.
8. Uzupełnienie większych ubytków formy rzeźbiarskiej kitem trocinowym na bazie Hekolu i50 lub masą żywiczną Akson lub Araldit. Opracowanie powierzchni kitów.
9. W razie konieczności- wymiana zniszczonych elementów na nowe wykonane z drewna sezonowanego.
10. Sklejenie rozluźnionych połączeń stolarskich struktury. Do klejenia użyty zostanie klej akrylowy, wkręty nierdzewne oraz kołki drewniane.
11. Założenie zapraw klejowo-kredowych i opracowanie ich powierzchni.
12. Położenie pod złocenia podkładów pulmentowych.
13. Rekonstrukcja partii złocień złotem płatkowym karatowym.
14. Ewentualne zabezpieczenie partii złocień lakierem zabezpieczającym złoto przed wytarciem.
15. Położenie izolacji szelakowej na kity kredowe w partiach polichromii.
16. Położenie werniksu podkładowego w partii polichromii rzeźby.
17. Uzupełnienie ubytków polichromii (punktowanie farbami mastyksowymi *Restauro Meimeri*) oraz wykonanie rekonstrukcji na partiach z niezachowaną warstwą malarską z przywróceniem pierwotnego wyglądu.
18. Wykonanie dokumentacji konserwatorskiej.

Obrazy:

1. Wymontowanie obrazów z ram.
2. Oczyszczenie z brudu i kurzu.
3. Zamontowanie ram.
4. Wykonanie dokumentacji konserwatorskiej.

Cielosny obraz Matki Bozkiej

PAMIĄTKA PIERWSZEJ KOMUNII ŚW

Włodzisław Jędrzej
przyjął Pierwszą Komunię św. w kościele *Świętym*
w dniu *10 czerwca* 1927 r.
Włodek Jędrzej

Wydawnictwo Ksi. W. Białostocki, L. J. Zawadzka 4

• PAMIĄTKA PIERWSZEJ KOMUNJI ŚW.
• *Stanisław Rąb*
przyjął Pierwszą Komunię św. w kościele *parafialnym*
w *Łęka* dnia *19. września* 19*27* r.
• *Stanisław Rąb*

Stanisław Rąb, W Krakowie, Ul. Sławowska 4. Cum approbatione ecclesiastica.

Cudowny obraz Matki Bożej Częstochowskiej

Załącznik 1 propozycja obrazu do wnętrza

Załącznik 2 mapa.

Załącznik 2 zdjęcia z przed laty robione przez właściciela.